

הלכות תפילין סימן לב

ב שנת כ"ח ש"ס הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש ופרשה אחרונה היא (קסד) סתומה *לדעת הרמב"ם: לו (קסה) *בעור הבתים צריך להיות *מעור בהמה חיה ועוף (קסו) *טהורים, ג'אפלו מנבלה קח

באר היטב

פחות מט' אותיות, והפרשה ד' יעשה ג"כ תחלת הדר נוח קצת אבל פחות מט' אותיות, נמצא הפרשה ה' סתומה להרמב"ם ולהרא"ש, ולהרמב"ם מקרי זה מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוחה בין שאין כאן במקום א' חלק פשוט. וא"ל דלא יצית בסוף פרשה ג' כלל ובתחלת פרשה ד' יצית פחות מפשעור, זה אינו דע"כ בעינן נוח בין פרשה לפרשה כשעור ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוחה, אלא דכאן אי אפשר לעשותו במקום א' דאז הוי פתוחה ע"כ חלקנו השעור לב' חלקים, עכ"ל ט"ז וכ"כ הרמ"ע מפאנו סימן קו, ועין בשיורי כנה"ג בהגהת ב"י סעיף כו, ואין לעשות בשביל ספק ב' זוגות תפילין, ב"י. וכתב הב"י שגדול א' פסל כל התפילין במדינתו שהיו עשויות לדעת הרא"ש, כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם א"כ העולה בפתוחה ותפילין בראשו סתרי

משנה ברורה

בין תבה לתבה צריך להניח מלא אות קטנה, (קסג) ובדיעבד יש להקל בשמיעת רק כמלא ט' אותיות קטנות⁽¹⁹³⁾ [דהינן יודיין] וכמשמעות השלחן ערוך. וכתב הפרי"מגדים דמשערין הנ"ל של הט' אותיות כפי אותו הבתב, וכל השעור הנ"ל הוא (קסד) בין לפתוחה או לסתומה: (קסד) סתומה לדעת הרמב"ם. ואף דלדעת הרא"ש היא פתוחה, מכל מקום אנו עושין כן כי אי אפשר לעשות בתפילין צורת סתומה שיצא בה אלבא דכלי עזמא, כי סתומה שאנו נוהגין לעשות בספר-תורה דהינו שמסים הפרשה שלפניה באמצע שיטה ומפסיק כדי ט' אותיות ואחר-כך מתחיל הפרשה שאחריה גם-כן באותה השיטה, והיא נקראת סתומה אלבא דכלי עזמא, דסתומה מלפניה ומלאחריה, ואי אפשר לעשותה פה בתפילין, דכל פרשה הוא בעמוד אחר; וכן אם יצא להניח שיטה אחת חלק בתחלת פרשת "והיה אם שמע" ולתחילתה בראש שיטה שניה, זה גם-כן איננה סתומה לכלי עזמא, דהיא רק להרא"ש ולא להרמב"ם, דלדידה היא פתוחה, וכוון שאי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל נהגו בהרמב"ם, לפי שכן עקר אף בספר-תורה אם אי אפשר לעשות לדברי הכל, כמו שכתוב ביהודה דעה סימן ערה. ובט"ז המציא עצה לעשותה סתומה⁽¹⁹⁴⁾ שיצא אלבא דכלי עזמא, דהינו שבפרשה ראשונה ושניה יעשה הכל כמו שכתוב בשלחן ערוך, רק שבפרשה "שמע" בסופה יצית אות פחות מכדי ט' אותיות (קסד) קטנות⁽¹⁹⁵⁾, וכן יצית נוח פחות מט' אותיות קטנות בתחלת פרשת "והיה אם שמע"⁽¹⁹⁶⁾, דעל-ידיה שאין לה ט' אותיות במקום אחד כי אם על-ידי צורך היא נקראת סתומה לכלי עזמא, וכן כתב בתשובת הרמ"ע מפאנו ובבאור הגנ"א וכן משמע מפרי"מגדים שגם הוא נהג לעשות כן. ודע דבדיעבד אפלו אם שיר נוח בט' אותיות גדולות מכל צד גם-כן פשוט, דלהרמב"ם היא סתומה ולהרא"ש היא פתוחה, וכתבנו לעיל בסעיף קטן קנח בשם האחרונים דהסכימו להלכה בהנ"ש מכשירין הנ"ל; ויש מהגדולים שנהגו לעשות כן לבתחילה, ונהגה נהגה ופשטה, ועין בבאור הלכה: לו (קסה) עור הבתים. והוא הדין (קסו) עור התחוא והמפצרתא, כיון שחמך ותפור בהבתים: (קסו) טהורים. דכתב "למען תהיה תורת ה' בפיך"⁽²⁰¹⁾, מן המפורסם, ויהא

באור הלכה

דלא נכון לעשות כן דנה מורה קצת על פרשה שלאחריה שתהיה פתוחה, אבל בדריבד אפלו אם הניח בה חלק כדי ג' פעמים "אשר" אפלו הכי לא נכתב שם סתומה מפרשת ויהא אם שמע כיון ש"אשר" אפלו הכי לא נכתב שם להרמב"ם ונקטנו כמות העקר להלכה דסתומה היא כל שמתחלת באמצע שיטה, כן כתוב בספר מאמר-מרדכי ושארי אחרונים וכן מוכח בבית-יוסף ביהודה דעה סימן ערה כמה שכתב בשם הר"י אסקנאני שם וכן בבאור הגנ"א. כאן, ודע דכזה דארינן השמא בסוף שמוע כדי ט' אותיות, דעת רב האחרונים וקמטע כלם [אפלו אותם החולקים על הט"ז וסבירא להו דאז מנהי צורך] שאפלו אם לא הניח נוח ופתוחה ויהא אם שמע כדי ט' אותיות אפלו הכי מקרי סתומה לדעת הרמב"ם⁽¹⁹⁸⁾: * לדעת הרמב"ם. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הט"ז בזה. והגנ"ז כתב דלכתחלה יש למנע מלעשות כעצת הט"ז, וכתב הטעם דמהרהב פוסקים מוכח דלא סבירא להו כלל הסבא צורך ונרצונו לומר מדכתבו שאין פקנה לעשות סתומה לדברי הכל, וגם מה שהקשה בבית-יוסף בהלכות מוזה סימן רפח על הא הרא"ש והטור שם⁽¹⁹⁹⁾, אבל אמרן: יהיה ראיה מהרא"ש והטור ש"ל, דעל-פירק דכונתו מהאחרונים שכתבין זה שלא מצאו עצה לעשות לדברי הכל, ואמרן אין כאן פתוחה ולא סתומה ופסולה, ומוטב לעשות כעצת השלחן ערוך שהיה על-כל פנים כשר בדריבד בודאי. וכן בספר מאמר-מרדכי מפקפק דהינו של הט"ז משמע דמספק שם אי מנהי צורך, ומכל מקום בודאי אין למנע הנהגה כהט"ז, כי יש ראיה לדבר מהרא"ש והטור⁽²⁰⁰⁾ כמו שכתב הגנ"א וכן הגאון רמ"ע מפאנו כתב כן והובא בחדושי רע"א ושארי אחרונים, כמו שכתבתי במשנה ברורה. ונהגה כל זה שכתב בשלחן ערוך הוא לענין תפילין דרש"י; ולענין תפילין של רבנו תם בענין פתוחות וסתומות, דלדידה פרשה רביעית הוא קדם לקרשה שלישית, גם-כן יתגהב באתר מאלו הג' אפנים, דהינו אי ישיעשה כלן פתוחות וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן קסא וכמו שאנו נוהגין בקריאתנו לענין תפילין דרש"י. וכמו שכתב בהג"ה, ונהגה כהמחבר יעשה כן: פרשת קדש ויהא כי יבאך מתחיל בראש שיטה, ובסוף קדש לי מניחים חלק ט' אותיות, ובסוף ויהא כי יבאך אין מניחים חלק, ואם מניחים הוא פחות מט' אותיות, ואחר-כך מתחיל פרשת שמע בקצה הלך והוא בעמוד הרביעי, דהא בעינן סדרן, ובשוכתבה הוא מתחילה בראש שיטה ואחר-כך חוזר לעמוד שליש לבתב פרשת ויהא אם שמע ומתחילה באמצע שיטה עליונה, שמיני לפניה חלק ט' אותיות ובסופה משיר חלק כדי ט' אותיות, כדי שפרשת שמע שאחריה תהיה פתוחה על-ידי זה; נמצא שפרשת קדש לי ופרשת ויהא כי יבאך ופרשת שמע הם פתוחות בין להרמב"ם ובין להרא"ש, ופרשת ויהא אם שמע היא סתומה לדעת הרמב"ם. ולהרב ט"ז גם-כן הכל כפ"ל, רק דלדידה יציר בסוף ויהא כי יבאך פחות מכדי ט' אותיות קטנות וכן פרש פרשת ויהא אם שמע יצית נוח פחות מכדי ט' אותיות קטנות, שעל-ידיה תקרא פרשת ויהא אם שמע סתומה לכלי עזמא: * עור הבתים. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו: והוא הדין עור התחוא ויהא עור שחמך ותפור בהבתים בין הבית להתחוא ויהא עור שחמך ותפור בהבתים. ודע כי עברה היא בנים, אחרי שהוא חמך להבית צריך להיות דקא מעור פשוט כמוהו ממש, כן כתב בספר לשכת הסופר; ולכתחלה בודאי הדין עמו, אף לענין דריבד יש לענין לפי מה דכתב הפרי"מגדים לקמן בסעיף מו דמה דהצריך רמ"א לרוב כשר הוא למצוה ולא לענובה כיון דהדבוק אינו מעכב, וממילא אין קפידא כמה מדק, ואמרן לכוונה הכי נמי בענינו לא דמי לעור התחוא והמפצרתא דחייבן הוא מער הדין על-כן בעינן שיהיו טהורים. מה שאין כן בזה, וצריך עיון: * מעור בהמה וכו'. ועין בדרכי-משה שכתב דאין עושין מעור הדג משום דאפשיא דלא אפשטא בשבת קח. ולכוונה יש לענין, דהלא הרמב"ם כתב שטעם שאין חובלין על עור הדג מפני שאין הנהגה פוסקת בעבודה, משמע מה דשאר עור פוסק הנהגה על-ידי העבודה, ואמרן הרמב"ם שפוסק דעור הבית מפר על עור שאינו מעבד ויהא מותר אפלו על עור הדג, ויש לדחות: * טהורים. עין במשנה ברורה. על-כן אם נתנה לו איזה ספק בעור הבתים אם הוא טהור יש להחמיר, דספקא דאורייתא הוא, ואפלו ברצועות יש להחמיר, פרי"מגדים בסעיף קטן כו, ומשמע שחור מפה שכתב בפתיחתו להלכות תפילין בענין זה, עין שם⁽²⁰²⁾, גם מה שכתב שם בפתיחה דעור הבית של יד שצריך להיות מעור טהורה הוא מדרבנן בעלמא, דלפי זה הנהגה להקמא למטרן קראי לשי"י דאין בו

שער הציון

(קסג) אליה רבה והגנ"א ופרי"מגדים: (קסד) הגנ"א ורש"א: (קסד) פרי"מגדים: (קסו) מרדכי בהלכות קטנות הלכות תפילין:

הלכות תפילין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קטו]

ואין חלוק בין השל"ר א' השל"ד (203).

(205) ולענין כתיבת התפילין על קלף, כתב בביה"ל לעיל (סי"ב ד"ה יהיה הקלף) שעור שליל יותר טוב, משום שעדיין לא יצא לאוויר העולם, וראה שם מה שכתבנו בטעם הדבר בשם ספר התרומה והרמ"ע מפאנו.

[משנ"ב ס"ק קעא]

ורב הפוסקים חולקים עליו ומצדדי עבוד, וגם לשמ"ה (206).

(206) ולענין עשיית ריבוע התפילין בעזרת מכונה חשמלית, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ד אות ט) שמכיון שצריך להחזיק כל הזמן את הבית בידים ולסובבו, בודאי נחשב מעשה בידים.

[ביה"ל ד"ה היכא דאפשר]

ואם ירדמן אינה ספק בהעבוד דעור הקמים יש להקל, דהוי קצין ספק-ספקא, כן משמע מהפריימגדים במשפחותינהב סעיף-קטן לא (207).

(207) מבואר מדבריו, שסובר שספק ספיקא מועיל לענין ברכה, וראה מה שכתבנו בזה לעיל (סי' יא ס"ק ו) לענין ספק ספיקא בברכת הציצית.

[משנ"ב ס"ק קצז]

ואף-על-פי שהוא דק, שפיר מקרי עור (204).

(204) ומ"מ כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' יד) שעדיף לעשות את התפילין מעור בהמה גסה, משום שבעור דק נעשים נקבים שלדעת כמה מן הפוסקים פוסלים את התפילין, וכיון שהעושה תפילין מבהמה גסה ניצול מזה, גדול שכרו מן השמים, וכן נוהגים היום.

[משנ"ב ס"ק קסח]

דגם עורו נקרא עור, ואף-על-גב דהוא נקרא קשור לענין טמאה, מכל מקום לא גרע מעור עוף (205).

[illegible]

פאר הייט

אחרי, צ"מ מ"א. ואמרי אקמה לדעת מה יצוה בתפילין של רבנו תם בענין פתוחות וסתומות הואיל ופרשה ד' הוא קדם לפרשה ג', הנה זהו פשיטא, קרבב ב"י פרשת קדש ופרשת וקה כי ובאך מתחילין בראש שיטה ובסוף קדש לי מניחים חלק ט' אותיות ובסוף וקה כי ובאך אין מניחים חלק, ואם צלילנה מניחין לפניה חלק ט' אותיות, ובסוף פרשת וקה אם שמע מניחין חלק וקה כי ובאך פרשת שמע הם פתוחות בין להרמבם בין להרא"ש מניחין וקה כי ובאך מתחילין בראש שיטה, ובסוף קדש לי מניחים חלק כדי ט' אותיות, וכן בראש פחות משעור ט' אותיות ובסופה מניחין חלק שעור ט' אותיות, וכן בסמ"ד ל"ס ק: ובמ"מ צריך לכתוב בסדרן כמ"ש סימן לב ס"א לכן צריך שיציג וקה אם שמע באמצע עכ"ל, א"כ לשמניח בסוף פרשת וקה כי ובאך חלק פתוחות פרשת שמע בקצה חלק בראש שיטה, וזהו להרמבם פתוחה, אבל להרא"ש לאחור שמע וקה אם שמע למעלה יקרא ונצוה פתוחה וזהו מהני, כמבאר ב"ק"א ס' טה: (נד) מקלף. וכתבתי יקרא יקרא מקלף כמ"ש קלפוח של עצים (ט) דאפשר. ואם אין לו קלף אחר יניחם בלא ברכה, ב"ח, והמ"א כתב דכדא

משנה ברורה

וַיֵּן (קסו) דִּאֲדוֹת שִׁי"ן שְׁהוּא מְרֻמָּה עַל שֵׁם "שְׂדִי" נִקְמַט בְּעוֹר
הַתְּפִלִּין הוּא בְּכָלל תּוֹרַת ה'. וְאֵין חֲלֻק (קסס) בֵּין הַשְּׁלִירָשׁ אוֹ
הַשְּׁלִי-יֵד⁽²⁰³⁾: (קסז) מִקְלָף. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא דָק, שְׁפִיר מְקָרִי עוֹר⁽²⁰⁴⁾:
(קסח) שְׁלִיל. דָּגֶם עוֹרוֹ נִקְרָא עוֹר, (קסט) וְאֶף-עַל-גַּב דִּהּוּא נִקְרָא
בְּשֵׁר לַעֲגִין טְמֵאָה, מִכָּל מְקוֹם לֹא גָרַע מְעוֹר עוֹף⁽²⁰⁵⁾: (קסט) לַעֲשׂוֹתָן
מִקְלָף. וְכִּי שִׁשְׁחִירִים, דִּרְצוּעוֹת שְׁחִירוֹת הִלְכָה לַמִּשָּׁה מִסִּינִי:
(קע) מְעַבֵּד לְשֹׁמוֹ. וְאִם הֶעֱבִיד הִיָּה וְכִּי לַרְצוּעוֹת, (קע) לֹא מִהֲנִי
לְהַבְתִּים דִּרְצוּשְׁתָן חֲמוּנָה: (קעא) הִיבָא דֶאֱפִשָׁר. כִּי הִרְמִבִּים
סְבִירָא לֵה (קעב) דְּלֹא בְּעִי כָּל עֲבִיד עוֹר הַבְתִּים, דִּאֲדַרְבָּה יוֹמֵר חֲזַק
הוּא כְּשֵׁלָא נִתְעַבֵּד, מִשּׁוּם הִכִּי בְּשֵׁר אֶפְלוֹ עוֹר שְׁאִינוֹ מְעַבֵּד כָּלל, וְכָל
שָׁכֵן דְּלֹא בְּעִי עֲבִיד לְשֹׁמֵה; וְרַב הַפּוֹסְקִים חוֹלְקִים עָלָיו וּמְצַרְכִּי
עֲבִיד, וְגַם לְשֹׁמֵה⁽²⁰⁶⁾, וּפְסַק הַשְּׁלַחֲן-צֶרֶף דִּהִיבָא דֶאֱפִשָׁר בְּעִי לְשֹׁמֵה,
אַבְל הִיבָא דְלֹא אֶפֶשֶׁר לְמַצָּא חֲפִי הַבְתִּים מְעוֹר הַמְּעַבֵּד לְשֹׁמֵה, מִתַּר
לְסַמֵּךְ עַל דְּבָרֵי הִרְמִבִּים מִלְּהַתְּפִל מִמְּצוֹת תְּפִלִּין, (קעג) וְכִשְׁמַעְצָא
אֲחֵר-רָךְ מְעוֹר הַמְּעַבֵּד לְשֹׁמֵה יִגְנוּ הַבְתִּים אֵלּוֹ וְיַעֲשֶׂה מְעוֹר הַמְּעַבֵּד
לְשֹׁמֵה; וְיַחֲלֹק הָאֲחֵרֹנוֹים אִם לַעֲתִיעֵתָה יִנִּיחַם בְּכִרְכָּה אוֹ בְּלֹא
בְּכִרְכָּה, וְהַבְרִי-יוֹסֵף הַסְּבִים לְהַמְגִין אֲבִרְהֵם דִּיּוּכַל לְכַרְוֵן, וְיַעֲן
בְּבִאֹר הִלְכָה: **לח (קעב) מְעוֹר אֲחֵר.** וְחִתִּיכוֹת עוֹר תְּפוּרִים יַחַד,

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(קסז) שַׁבַּת כח ע"ב: (קסח) פְּרִי־מַגְדִּים: (קסט) בֵּית־יוֹסֵף: (קע) פְּרִי־מַגְדִּים: (קעא) ט"ו וּבִתְרוֹסֶפֶת בָּאוּר: (קעב) ב"ח: